

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС,
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

БЕЛЯКОВ Р. Г.,

здобувач кафедри адміністративної діяльності ОВС
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

УДК 351.74+342.922

**ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
УПРАВЛІННЯ БОРОТЬБИ З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ МВС УКРАЇНИ**

В статті, на підставі позицій вчених, досліджено розуміння сутності категорії «інформаційна безпека» та «адміністративна діяльність міліції». Автором надане власне визначення зазначених категорій, а також запропоновано авторське визначення адміністративної діяльності Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України. Доведено, що інформаційна безпека є об'єктом адміністративної діяльності Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України.

***Ключові слова:** інформаційна безпека, адміністративна діяльність, інформаційний простір, кіберзлочинність.*

В статье, на основании позиций учёных, исследованы понимания сущности категории «информационная безопасность» и «административная деятельность милиции». Автором предоставлено собственное определение указанных категорий, а также предложено авторское определение административной деятельности Управления по борьбе с киберпреступностью МВД Украины. Доказано, что информационная безопасность является объектом административной деятельности Управления по борьбе с киберпреступностью МВД Украины.

***Ключевые слова:** информационная безопасность, административная деятельность, информационное пространство, киберпреступность.*

The article is based on the position of scientists studied the nature of understanding the category of «information security» and «administrative activities of the police». The author has given his own definition of these categories, and suggested the author's definition of administrative activities cybercrime MIA of Ukraine. It is proved that information security is the subject of the administrative activities of cybercrime Internal Affairs of Ukraine.

***Key words:** information security, administrative activities, information space, cyber crime.*

Вступ. Розуміння ролі та значення держави в умовах європейської інтеграції вимагає перегляду діяльності його інституцій та механізму правового регулювання в процесі реалізації прав і свобод людини і громадянина. Особливого значення в цьому контексті набувають положення щодо забезпечення національної безпеки, яким останнім часом не приділялось належної уваги. Але останні події в державі довели, що нехтування питаннями забезпечення безпеки держави, людини і суспільства можуть призвести до незворотних процесів.

Питання забезпечення національної безпеки ще не набули належного ступеня вивчення та опрацювання. Особливо гостро стоїть питання забезпечення інформаційної безпеки, яка є комплексною. Слід зауважити, що питання забезпечення інформаційної безпеки є актуальним для всіх держав світу. Так, у 2006 році витрати американських компаній на інформаційну безпеку склали 61,5 млрд доларів. А за підсумками 2010 року показник перевищив позначку 100 млрд. За минулий рік відбувся приріст майже на третину – до 130 млрд. У підсумку за якихось п'ять років витрати на превентивні заходи подвоїлися [1].

З метою протидії правопорушенням в інформаційній сфері в Україні було створено Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України, яке є структурним підрозділом у складі кримінальної міліції МВС України, та відповідно до законодавства забезпечує реалізацію державної політики у сфері боротьби з кіберзлочинності тощо.

На сьогодні не існує єдиного визначення поняття «кіберзлочинність». У науковій літературі існує два основні напрямки наукової думки. Одна частина дослідників відносить до кіберзлочинів дії, в яких комп'ютер є об'єктом або засобом посягання. Дослідники іншої групи до кіберзлочинів відносять лише протизаконні дії у сфері автоматичної обробки інформації. Тобто об'єктом посягання є інформація, яка обробляється в комп'ютерній системі, а засобом скоєння злочину є комп'ютер [1]. Ми дотримуємося позиції, що об'єктом посягання є інформація, оскільки саме протизаконні дії з останньою завдають шкоду особі, державі та суспільству в цілому. Тому вважаємо за доцільне зупинитись на розгляді категорії «інформаційна безпека» в якості об'єкту адміністративної діяльності Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України.

Постановка завдання. На важливість дослідження питань інформаційної безпеки наголошують у свої працях такі провідні вчені України, як: В.Б. Авер'янов, І.В. Арістова, О.М. Бандурка, К.І. Беляков, О.В. Джафарова, Р.А. Калюжний, І.Б. Коліушко, В.К. Колпаков, Р.О. Куйбіда, В.А. Ліпкан, В.П. Тимошук, В.О. Шамрай, С.О. Шатрава, А.О. Чемерис та інші. Зазначені праці є науковим фундаментом для подальшого дослідження в напрямку забезпечення інформаційної безпеки.

Насамперед необхідно з'ясувати правовий зміст самого поняття «інформаційна безпека» з точки зору її значимості для адміністративно-правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин.

Результати дослідження. Варто зазначити, що в науковій літературі поки відсутній єдиний консолідований підхід щодо змісту поняття «інформаційна безпека». Для одних воно відображає стан, для інших – процес, діяльність, здатність, систему гарантій, властивість, функцію тощо. Зупинимось більш детально на аналізі позицій вчених. Так, Б.А. Кормич під інформаційною безпекою розуміє стан захищеності встановлених законодавством норм та параметрів інформаційних процесів та відносин, що забезпечує необхідні умови існування держави, людини та суспільства як суб'єктів цих процесів та відносин [2, с. 15]. Ми тільки частково погоджуємось із зазначеним визначенням, оскільки не зрозуміло, чому автор окремо виділяє інформаційні процеси та відносини. На нашу думку, інформаційні процеси не можуть відбуватися поза відносинами.

В свою чергу, Г.М. Линник дає наступне визначення інформаційної безпеки: це діяльність суб'єктів права щодо задоволення національних інтересів в інформаційній сфері шляхом управління реальними чи потенційними загрозами [3, с. 3]. В.А. Ліпкан зазначає, що інформаційна безпека – це складова національної безпеки, процес управління загрозами та небезпеками державними і недержавними інституціями, окремими громадянами, за якого забезпечується інформаційний суверенітет України; вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери, впровадження новітніх технологій в цій сфері; наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; активне залучення засобів масової інформації щодо боротьби з корупцією; зловживанням службовим становищем, іншими явищами, які загрожують національній безпеці України; неухильне дотримання конституційного права громадян на свободу слова доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції; вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України [4]. Уважне ознайомлення з позицією вченого дає нам привід для міркувань. Так, зазначене визначення є громіздким та таким, що не розкриває це явище в повному обсязі, оскільки, якщо мова йде про сфери впливу інформації на суспільне життя, то вони вченим виокремлені не повністю. Також вважаємо, що зазначене визначення не розкриває таку властивість інформаційної безпеки, як «процес», тобто явище, яке постійно змінюється, вдосконалюється і, як слідство, з'являються нові загрози та небезпеки. Дискусійним на нашу думку, є також те, що вчений намагався в одному визначенні об'єднати дві складові інформаційної безпеки, а саме: як самостійну складову національної безпеки, так і інтегровану складову буд-якої іншої безпеки.

В свою чергу, В.І. Сіверін під інформаційною безпекою розуміє стан захищеності життєво важливих інтересів громадян, суспільства та держави в інформаційній сфері, обумовлений відсутністю недопустимого ризику заподіяння шкоди людині та держави в цілому [5, с. 109]. Ми тільки частково погоджує-

мось із зазначеною позицією, оскільки вважаємо, що використання категорії «інформаційна сфера» дещо звужує коло правовідносин, які підпадають під захист з боку держави в особі уповноважених органів.

На думку Г.М. Сашук, інформаційна безпека – це такий стан захищеності життєво важливих інтересів, а отже, й інформаційної озброєності держави, суспільства, особистості, за якого ніякі інформаційні впливи на них неспроможні викликати деструктивні думки і дії, що призводять до негативних відхилень на шляху стійкого прогресивного розвитку названих суб'єктів [6, с. 16]. Ми не погоджуємось із цим визначенням, оскільки вважаємо, що інформаційна безпека і сприйняття людиною певної інформації через призму її освіти, віку, соціального положення та життєвого досвіду є дещо різними. Тому давати визначення останнього через сприйняття інформації суб'єктами є не коректним. В.М. Петрик зазначає, що інформаційна безпека – це стан захищеності особи, суспільства і держави, при якому досягається інформаційний розвиток (технічний, інтелектуальний, соціально-політичний, морально-етичний), за якого сторонні інформаційні впливи не завдають їм суттєвої шкоди [7]. Ми частково погоджуємось із цим визначенням, але вважаємо, що останнє не враховує такої позиції, що забезпечення останньої є обов'язком держави за допомогою комплексу правових засобів.

Отже, на підставі аналізу наведених наукових здобутків, а також ряду інших та чинного законодавства запропоновано визначення інформаційної безпеки як стану захищеності інформаційного простору та його елементів, обумовленого відсутністю недопустимого ризику заподіяння шкоди відносинам, що забезпечують необхідні умови існування держави, людини та суспільства в цілому. Слід зазначити, чому саме ми наголошуємо на інформаційному просторі та його елементах. Оскільки ми погоджуємось з О.М. Степко, що головним стратегічним завданням інформаційної безпеки є створення потужного національного інформаційного простору, як головного аспекту присутності держави у світовому інформаційному просторі. Крім того, таке завдання включає створення системи протидії інформаційним загрозам та захист власного інформаційного простору, інформаційної інфраструктури та інформаційних ресурсів держави [8, с. 91].

Проведений аналіз існуючого наукового доробку дає можливість окреслити характерні ознаки інформаційної безпеки, які є важливими і повинні братись до уваги при здійсненні правового регулювання в даній сфері. Зокрема: інформаційна безпека є невід'ємною складовою національної безпеки; її реальне забезпечення можливе за умови застосування системи правових, організаційно-управлінських, технічних та інших засобів з метою запобігання виникненню небезпечних для людини і держави наслідків; забезпечення інформаційної безпеки вимагає вироблення, прийняття та дотримання спеціальних правил й нормативів оцінки та управління ризиком тощо.

Рухаючись далі, спробуємо визначити складові інформаційного простору та його елементів як основи інформаційної безпеки. На думку О.М. Степко, головними складовими інформаційної безпеки держави є:

- 1) обсяг інформаційного продукту, що виробляється в державі і державою;
- 2) здатність мереж витримувати зростаюче інформаційне навантаження;
- 3) можливість держави керувати розвитком вироблення та розповсюдженням інформації;
- 4) можливість доступу народонаселення до усіх інформаційних джерел, а також відкритість більшості з них [8, с. 91].

В свою чергу В.І. Сіверін, аналізуючи загрози в інформаційній сфері, зазначає, що останні треба розглядати з урахуванням контексту, в якому вони виникають і знаходять свій вияв. Головна інформаційна загроза національній безпеці – це загроза впливу іншої сторони на інформаційну інфраструктуру країни, інформаційні ресурси, на суспільство, свідомість, підсвідомість особистості, з метою нав'язати державі бажану (для іншої сторони) систему цінностей, поглядів, інтересів і рішень у життєво важливих сферах суспільної й державної діяльності, керувати їхньою поведінкою і розвитком у бажаному для іншої сторони напрямку [5, с. 108]. Отже, з цього визначення можна зробити висновок, що вчений виокремлює такі складові інформаційної безпеки, як:

- 1) інформаційну інфраструктуру країни;
- 2) інформаційні ресурси;
- 3) свідомість та підсвідомість особистості споживача інформації.

Зазначена позиція є цікавою, але не безспірною.

Підсумовуючи вищевказані позиції та думки вчених, що нами були проаналізовані, вважаємо, що складовими інформаційної безпеки є:

- 1) чітко визначена, законодавчо закріплена інформаційна політика держави;

- 2) інформаційна інфраструктура;
- 3) система державних інституцій (органів), що здійснюють цілеспрямовану діяльність щодо створення, реалізації та контролю за інформаційним продуктом;
- 4) нормативно-правова база, що забезпечує належне функціонування інформаційного простору держави та містить комплекс заходів його забезпечення;
- 5) можливість доступу народонаселення до усіх інформаційних джерел, а також відкритість більшості з них.

Враховуючи мету нашого дослідження, вважаємо за доцільне зупинитись на аналізі такої складової інформаційного простору, як система державних інституцій (органів), що здійснюють цілеспрямовану діяльність щодо створення, реалізації та контролю за інформаційним продуктом. Слід зауважити, що зазначена складова інформаційного простору реалізується у формі правовідносин, які урегульовані нормами адміністративного права. Враховуючи мету нашого дослідження, проаналізуємо адміністративну діяльність однієї з таких державних інституцій, як органи внутрішніх справ, для формування авторського визначення адміністративної діяльності Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України.

Для цього звернемося до напрацювань, які існують у науковій літературі з цього приводу. Так, на думку А.П. Коренєва: «Адміністративна діяльність міліції – це цілеспрямована, організуюча виконавча і розпорядча діяльність, що складається з безпосереднього, повсякденного, практичного здійснення завдань і функцій держави» [9]. У свою чергу, О.П. Рябченко під адміністративною діяльністю органів внутрішніх справ розуміє врегульовану нормами адміністративного права специфічну, виконавчо-розпорядчу, підзаконну, державно-владну діяльність з організації та здійснення охорони прав і свобод громадян, громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, попередження й припинення правопорушень [10, с. 20]. Слід наголосити, що С.Ф. Денисюк, визначаючи адміністративну діяльність правоохоронних органів, крім вищенаведених ознак, виокремлює таку ознаку, як професійна основа [11, с. 127]. Ми цілком погоджуємось із вченим та вважаємо, що ознака професійності є обов'язковою ознакою діяльності всіх державних інституцій щодо здійснення публічного управління в певній сфері. При визначенні адміністративної діяльності митних органів Д.В. Приймаченко зазначає, що остання урегульована переважно нормами адміністративного права, підзаконна, цілеспрямована, державно-владна, виконавчо-розпорядча діяльність пов'язана з практичним здійсненням заходів (спрямованих на безпосередню реалізацію митної політики держави) та організацією й функціонуванням системи митних органів [12]. Аналіз зазначеного визначення дає нам привід зробити висновок, що зміст адміністративної діяльності митних органів полягає в меті їх створення. Тобто мета створення зазначеного органу реалізується шляхом здійснення адміністративної діяльності.

Цікавим є визначення адміністративної діяльності міліції, яке запропоноване М.В. Ковалівим, З.Р. Кісіль, Д.П. Каляновим. Так, вчені під останньою розуміють управлінські відносини, які складаються у сфері організації та практичного здійснення охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки, боротьби зі злочинністю та окремими адміністративними правопорушеннями в громадських місцях. Це відносини, в яких відображаються нормотворча, правозастосовна та правоохоронна діяльність органів внутрішніх справ, характер, форми і методи її здійснення, а також механізм її правового регулювання та наукові досягнення в цій галузі [13]. Підсумовуючи вищенаведене визначення, можна зробити висновок, що адміністративна діяльність міліції відображає мету, завдання та функції створення такої правоохоронної інституції, як міліція. Однак у Законі України «Про міліцію» в якості самостійної функції міліції виділяється адміністративна функція. Вважаємо, що таке закріплення звужує розуміння адміністративної діяльності в цілому та міліції зокрема.

Висновки. Аналіз позицій вчених дає нам привід для міркувань. Так, ми вважаємо, що адміністративну діяльність треба розглядати в широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні – це основна діяльність державних інституцій, які були створені для здійснення публічного управління або яким ці функції були делеговані. Що стосується вузького розуміння, це діяльність державних інституцій щодо застосування заходів державного (адміністративного) примусу в ході виконання завдань та функцій, які покладені на зазначені органи.

Підсумовуючи вищенаведене, можна надати авторське визначення адміністративної діяльності Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України. Так, під останньою у вузькому смислі слід розуміти врегульовану нормами адміністративного права специфічну, виконавчо-розпорядчу, підзаконну, державно-владну діяльність з організації та здійснення заходів превентивного та примусового характеру, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки людини, держави та суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Кіберзлочинність в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.science-community.org/ru/node/16132>.
2. Кормич Б.А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України : автореф. дис. ... док. юрид. наук : 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Б.А. Кормич. – Х., 2004. – 42 с.
3. Линник Г.М. Адміністративно-правове регулювання інформаційної безпеки України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Г.М. Линник. – К., 2010. – 182 с.
4. Липкан В.А. Національна безпека України : [навч. посібник] / В.А. Липкан. – К. : Кондор, 2009. – 552 с.
5. Сиверін В.І. Адміністративно-правові засади надання дозвільних послуг суб'єктами публічних адміністрацій : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.І. Сиверін. – Х., 2010. – 193 с.
6. Сашук Г.М. Безпекові виміри телепростору : [монографія] / Г.М. Сашук. – К. : Грамота, 2007. – 136 с.
7. Петрик В. Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи / В. Петрик // Юридичний журнал. – 2009. – № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3222>.
8. Степко О.М. Аналіз головних складових інформаційної безпеки держави / О.М. Степко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/download/3214/3172.
9. Коренев А.П. Административная деятельность органов внутренних дел : часть общая : [учебник] / А.П. Коренев. – М. : МЮИ МВД России. Щит-М, 1998. – 335 с.
10. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ : загальна частина / заг. ред. О.П. Рябченко. – Х. : ХНУВС, 2009. – 256 с.
11. Денисюк С.Ф. Громадський контроль як гарантія законності в адміністративній діяльності правоохоронних органів в Україні : [монографія] / С.Ф. Денисюк. – Х. : Золота Миля, 2010. – 368 с.
12. Приймаченко Д.В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави : дис. ... док. юрид. наук : 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Д.В. Приймаченко. – Дніпропетровськ, 2007. – 468 с.
13. Адміністративна діяльність : [навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл.] / М.В. Ковалів, З.Р. Кісіль, Д.П. Калайнов та ін. – К. : Правова єдність, 2009. – 432 с.

ВАСИЛИК Ю. Б.,

начальник оперативно-розшукового відділу
(Азово-Чорноморське регіональне управління
Державної прикордонної служби України)

УДК 342.9:314.742.341.232.4

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ БЕЗ НАЛЕЖНИХ ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Стаття присвячена дослідженню особливостей розгляду справ про перевезення пасажирів через державний кордон України без належних документів під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень. Автором внесено пропозиції щодо вдосконалення вітчизняного законодавства в досліджуваній сфері.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, перевізник, державний кордон, свідок, перекладач, експерт.

Статья посвящена исследованию особенностей рассмотрения дел о перевозке пассажиров через государственную границу Украины без надлежащих документов при осуществлении международных пассажирских перевозок. Автором внесены предложения по совершенствованию отечественного законодательства в исследуемой сфере.

Ключевые слова: административная ответственность, перевозчик, государственная граница, свидетель, переводчик, эксперт.

